

L'ocàs d'un ofici mil·lenari

El sector pesquer artesanal, el que es practica al nostre litoral, viu abocat a una crisi persistent agreujada per la consolidació de les piscifactories i del peix industrial refrigerat. És el declivi, si res no ho canvia, d'un ofici bimil·lenari a les nostres terres que té una riquesa antropològica de valor incalculable.

“Si no es posa remei, ho tenim molt fomat.” Vicenç Balagué, president de la Federació Nacional Catalana de Confraries de Pescadors, resumeix amb aquesta sentència la seua opinió sobre el futur del sector, una impressió compartida per bona part dels implicats en aquest ofici mil·lenari.

La pesca artesana, la que es practica quasi exclusivament al nostre litoral, és per a molts l'últim vestigi del paleolític. És un ofici de caçadors que ixen cada dia en cerca de les seues preses amb la utilització de tècniques que es perden en el túnel del temps. Fa uns anys, però, van començar a implantar-se les piscifactories, les granges de la mar, unes empreses regentades per persones completament alienes al sector tradicional, que la gent de la mar veu com una amenaça que s'havia d'afegir a la competència creixent de les grans naus de pesca industrial. El desenvolupament de l'aqüicultura, de fet, transcorre de manera paral·lela al del relatiu ocàs d'una activitat que des del temps dels romans, fa més de 2.000 anys, s'ha transmès de pares a fills a les nostres terres.

José Ortega, advocat i secretari de la Federació de Confraries de Pescadors de València, explica com la gent de la mar, que estableix una barrera molt clara amb els habitants de la terra ferma, conserva un llegat cultural i antropològic d'incalculable riquesa que ha de començar a reivindicar en defensa del sector. Els xicotets vaixells de pesca del nostre país han adaptat totes les novetats tecnològiques, com ara el sistema de localització de GPS o els motors de com-

bustió, sense perdre, en canvi, els mètodes històrics i les tècniques tradicionals.

Hi ha una gran varietat. Per una banda, els vaixells d'arrossegament, que tiren d'una immensa xarxa que pren al seu pas tots els peixos que troba, i els de cercol, que surten a navegar de nit i amb uns potents llums atrauen grans bancs de sardines i aladros (o seitons) que després agafen en encerclar-los amb una xarxa. Per una altra banda, hi ha els vaixells més xicotets, els que s'anomenen d'arts menors, com els de tremall, menudes naus des d'on es llança a la mar una llarga malla de tres xarxes que quedarà immòbil. Els peixos que la creuen hi queden atrapats i després són separats a mà pels pescadors. També hi ha les menudes embarcacions que apliquen la tècnica de palangre, que llancen a la mar una gran quantitat d'hams on quedaran atrapats els peixos, i les diferents modalitats de marisqueig, que utilitzen arts tan antigues com els cadufos per atrapar els polps, o les nanses de vímet.

Tot un llegat que perilla. “Hi ha un sentiment de malestar, de batre's en retirada”, explica Ortega. Les amenaces són molt diverses. Els canvis que s'han produït en les darreres dècades en el mercat, amb la consolidació del peix congelat, el peix pescat amb grans embarcacions industrials transportat refrigerat de llocs molt llunyans i que és venut com a fresc i, més recentment, la consolidació de l'aqüicultura (actualment el 25% del peix que es compra a l'estat ja prové d'aquestes granges de la mar), han enfonsat el preu de molts dels peixos que pesca la nostra flota. “Les piscifactories són un sector al qual es

dóna molt de suport amb subvencions –diu Ortega–. Les ajudes, que poden estar entorn d'un 80%, són molt majors que per als vaixells.” El passat mes d'octubre, les confraries de València van arribar a organitzar jornades d'atur per la caiguda en picat de la cotització dels productes. “Els preus estan fatal –confirma Balagué–. Són els mateixos de fa catorze o quinze anys. Hi ha espècies que es compraven fa vint anys i ara no. Molts cops, el peix atrapat es torna a llançar a la mar.”

Les successives normatives de la Unió Europea són vistes també com un nou obstacle per a la supervivència pel mateix sector. El passat 9 d'octubre, el Consell de Ministres d'Agricultura i Pesca presentava la proposta de reglament de la UE per a l'exploració sostenible de la mar Mediterrània, un document que ha alarmat els pescadors. El Consell proposa, entre altres mesures, que s'amplien els períodes de parades biològiques (actualment, de dos mesos), que es delimiten zones de posidònia (el primer esglaó de la cadena alimentària dels peixos) on no es puga pescar, i que les malles de les xarxes d'arrossegament passen de 40 a 60 mil·límetres. Una mesura, aquesta darrera, que els pescadors consideren que és inaplicable. “Amb aquesta malla, s'escaparia tot el burro, el moll, el llagostí i quasi tot el lluç”, considera Balagué. Vicent Giner, un pescador de Dénia (Marina Alta), sospita que el que volen les autoritats de la Unió Europea és acabar amb l'arrossegament al Mediterrani. “Volen deixar la pesca selectiva artesanal i el cèrcol”, assegura.

Una altra de les mesures polèmiques decidides per la Unió Europea és la de la desaparició de les ajudes IFOP a la modernització de la flota, una eina bàsica que ha servit als pescadors per poder renovar o comprar els seus xicotets vaixells. A partir del 2005 probablement tan sols es mantindrà l'ajut per al desballestament de vaixells, cosa que probablement consolidarà l'actual tendència de reducció del nombre de vaixells i obstaculitzarà el manteniment de les empreses familiars que sustenten el negoci. “Els vaixells són molt cars –diu Ortega–. Fins fa dos anys, es pagava el

A mitja vesprada, els pescadors descarreguen la seua captura diària a les llotges. Moltes espècies que es venien fa vint anys no tenen eixida ara pels canvis en els hàbits de consum.

60%, ara el 40%, i d'ací a dos anys, res.” Per a Ortega, l'any 2005 pot ser el del col·lapse amb la nova normativa de seguretat que es discuteix en aquests moments. L'administració vol botes salvavides per al 200% de la tripulació i una radiobalisa per a cada pescador, entre altres mesures. Una exigència que pot encarir moltíssim el preu de construcció dels vaixells en el mateix moment que perden totes les subvencions.

El sector denuncia unànimement que la nostra flota ja s'està reduint, tal com

demana la Unió Europea, sense necessitat de més mesures restrictives. “A Catalunya ha baixat bastant el nombre de vaixells. Hem perdut 47 vaixells els darrers quatre anys”, apunta Balagué. “La flota –confirma Ortega– es redueix d'una manera alarmant.”

Totes aquestes polítiques comunitàries parteixen del pressupòsit de l'esgotament dels caladors de la mar Mediterrània i de la limitació de l'esforç pesquer com a solució d'aquest procés de degradació. Ortega considera que és millor

Vicent Giner mostra, en arribar al port de Dénia (Marina Alta), la seua captura del dia. "La massa del mercat s'allunya del peix fresc", assegura.

parlar de pèrdua de biomassa marina que d'esgotament dels caladors, ja que aquesta segona expressió parteix del perjudici que tota la culpa és dels pescadors, mentre que la contaminació de la mar també fa que es redueca la biomassa marina. Alguns representants del sector neguen fins i tot que els caladors estiguen esgotats. "Els caladors –diu Balagué– no estan esgotats. Arriba un

moment que si hi va molta gent, sí que s'esgoten, però quan arriba la veda de dos mesos, de seguida es recupera." Una opinió que no és compartida per Vicent Giner: "El problema de la Mediterrània és el sobreesforç i la contaminació. Si no arriba aigua dolça a la mar, si es regeneren les platges o si arriben a la mar aigües sense depurar, hi ha més contaminació i menys peix. Els caladors

estan molt esgotats." "El que hauria de fer la Unió Europea –considera Ortega– és ampliar les vedes i que les comunitats autònomes donaren subvencions."

Els representants del sector denuncien molts més entrebancs a la seua activitat, com ara els problemes amb els cursos de formació, ja que els pescadors i els patrons han de fer classes de marina mercant que no tenen una periodicitat fixa per obtenir la titulació que els permet enrolar-se en un vaixell. Les confraries valencianes han denunciat reiteradament els problemes amb aquests cursos de formació. Per a Giner, "els professionals de la mar han de ser gent molt especial, a la qual no agrada estar tancada. La contradicció és que per poder ser pescadors, els fan estar un any estudiant, tot i que no els agrada estar tancats". La manca de relleu a la mar és creixent, tal com testimonia, per exemple, Vicenç Balagué: "De gent jove, n'hi ha poca, si no és que són fills d'armadors."

Per a Giner, uns dels problemes de base del sector és que els hàbits de consum han canviat. "Hi ha espècies que avui en dia no tenen eixida. A més, arriba peix d'importació de les espècies que més imatge i eixida tenen, i aquest rebenta els preus. Ens trobem amb el fet que el mercat no és exigent i pot consumir peix congelat o d'importació. La massa del mercat s'allunya del peix fresc", explica. Aquest pescador considera que, quan els preus baixen molt, l'única solució seria que els pescadors foren capaços de comercialitzar millor. Giner, que pesca al port de Dénia, explica com la taula de salvació que han trobat en aquesta ciutat turística ha estat, de moment, la de la restauració. "Els restaurants ens han salvat, perquè volen un bon producte. Si la gamba roja ha pujat de preu és perquè l'han posada de moda els restauradors. També hi ha altres espècies que les han revaloritzades ells", comenta. Ortega reclama una normativa reguladora del concepte de peix fresc per diferenciar el peix fresc del dia del que duu dies i fins i tot setmanes fora de l'aigua quan és posat a la venda. "El peix fresc del dia –diu Ortega– és més saborós, més sa... en comparació amb el de piscifactoria, que manca d'alguns elements, i té tam-

A l'esquerra, gambes roges i sardines a l'arribada a la llotja.
A la dreta, un pescador prepara, en acabar la jornada, les seues xarxes per al dia següent.

bé un valor artesanal, ja que en molts casos els peixos són agafats un a un, amb les mans dels pescadors." Per a Ortega, tanmateix, no sembla innocent que no s'elabore aquesta normativa. "Els beneficiaris d'aquesta manca de claredat són els grans traficants de peix i les empreses que exerceixen la pesca d'altura i gran altura", denuncia. Balagué també assenyala com es perden hàbits de consum de peix. "Cada persona que es mor és un consumidor de peix menys, perquè la gent jove no en menja", diu.

Per a Ortega, "hi ha una atmosfera general d'ansietat", ja que els pescadors se senten perseguits com si foren delinqüents. La gent de la mar veu com per exemple el FROM fa campanyes a favor del consum del peix congelat i del de piscifactoria mentre que l'única campanya que ha fet sobre el peix fresc ha estat la d'atacar la captura de peixets.

"No és tolerable arraconar un sector de la societat que si vol continuar pescant és amb un patiment molt gran", denuncia Ortega.

Per al secretari de la Federació de Confraries de València, el sector no ha sabut capitalitzar l'enorme importància econòmica i social que té en el seu conjunt, "per la mentalitat tan individualista que tenen, una mentalitat que potser la done el navegar, l'aventura diària d'uns homes que són en realitat caçadors". Ortega creu que la dels pescadors és una tradició que mor: "S'estan perdent les tradicions familiars, i les de les confraries que regulen l'activitat dels pescadors, que són institucions medievals. El caràcter hereditari d'aquest ofici salta pels aires, els fills dels pescadors l'abandonen per buscar uns altres oficis, i no s'incorpora gent nova. Per a algú de la família és fàcil ser pescador, ja que

s'han educat en el sentit del sacrifici de les llargues jornades, de les matinales, del dormir poc i del fred a l'hivern, però per a algú que ve de fora és molt fòtut."

També es perd, paral·lelament, la peculiar relació que mantenen els patrons amb els pescadors, la del contracte a la part, mitjançant el qual la prosperitat de l'armador va lligada a la de la tripulació, ja que es reparteixen els beneficis. Tota una manera de viure que desapareix en el funcionament de les grans corporacions pesqueres. Ortega alerta que aquestes grans corporacions poden irrompre al nostre litoral si no canvien les coses. "Em fa la sensació —pronostica— que el futur de la pesca és eliminar les empreses familiars i que dos o tres grans empreses fortes passen a controlar la pesca al Mediterrani."

Miquel Calvet